

Våld och droger vardag på SiS-hemmen

Rapport från Seko 26 november 2015

Alarmerande undersökning om situationen inom Statens Institutionsstyrelse

Var tredje behandlingsassistent inom den statliga tvångsvården har blivit utsatt för fysiskt våld under det senaste halvåret. Det visar en enkätundersökning som Seko, Service- och Kommunikationsfacket, genomfört bland medlemmarna inom Statens Institutionsstyrelse (SiS).

Seko har låtit TNS Sifo utföra en enkätundersökning bland förbundets medlemmar inom Statens Institutionsstyrelse (SiS). Resultatet av undersökningen visar på en skrämmande bild av den verklighet som råder på hemmen inom SiS.

Våld, droger och hot är vardag på många av institutionerna. Stora problem finns både på de särskilda ungdomshemmen, som bedriver tvångsvård av ungdomar med allvarliga psykosociala problem, och LvM-hemmen, som bedriver tvångsvård av vuxna missbrukare. (De vuxna missbrukarna benämns inom SiS som klienter.)

Både personal och klienter våldsutsatta

- 37 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 30 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att det förekommer våld på arbetsplatsen dagligen eller varje vecka.
- 55 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 65 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att det förekommer hot om våld på arbetsplatsen dagligen eller varje vecka.
- 35 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 24 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att de utsatts för fysiskt våld av ungdom/klient det senaste halvåret.
- 63 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 55 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att de hotats av ungdom/klient det senaste halvåret.
- 72 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 70 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att det förekommit situation där någon ungdom/klient angripit eller fysiskt skadat annan ungdom/klient har under det senaste halvåret.

Vanligt med missbruk under behandlingstiden

- 70 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 95 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att klienter/ungdomar på den egna institutionen under det senaste halvåret har missbrukat droger under behandlingstiden.

Allvarliga incidenter rapporteras inte

- 40 procent av medlemmarna på både ungdomshemmen LvM-hemmen säger att de inte alltid rapporterar hot-och våldssituationer eller tillbud i incidentrapporteringssystemet.
- 51 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 56 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att de lägger mer tid på administrativa arbetsuppgifter i dag jämfört med för ett år sedan.

Det farliga ensamarbetet ökar

- 37 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 54 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att det dagligen eller varje vecka förekommer att medarbetare ensam

får utföra arbetsuppgifter med ungdom/klient som enligt föreskrifter och regler ska utföras av minst två medarbetare.

- 60 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 75 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att ensamarbete med ungdom/klient har ökat under det senaste året.
- 55 procent av medlemmarna på ungdomshemmen och 73 procent av medlemmarna på LvM-hemmen säger att de dagligen eller varje vecka upplever sådan underbemanning på arbetsplatsen att det försämrar möjligheten att göra ett bra jobb.

Akut platsbrist och många ensamkommande flyktingbarn

I undersökningen fanns också en öppen fråga om arbetsmiljö. En genomgång av svaren på den visar på några av de problemområden som finns inom SiS i dag. Hit hör den akuta platsbristen, ökad andel ungdomar/klienter med psykiska diagnoser, ökat missbruk och tyngre droger samt en ökad andel ensamkommande flyktingbarn. Alla dessa problem kräver resurser som i dag inte finns inom myndigheten. Den kompetens som behandlingsassisterna har räcker ofta inte till för att möta de behov som psykiskt sjuka och ensamkommande flyktingbarn har.

Ytterligare ett problemområde är personalbristen och det höga användandet av vikarier. Andelen vikarier är på vissa institutioner lika hög som andelen tillsvidareanställd personal. Utbildningen till behandlingsassist är två år, men vikarier ges ingen utbildning alls.

Otydliga regler

Svaren visar också på en frustration över de otydliga regler som råder inom SiS. Bristen på struktur är uppenbar och de lokala ordningsreglerna varierar stort mellan olika institutioner. En stor osäkerhet råder också kring hur och när tvångsåtgärder, så kallade särskilda befogenheter, ska användas. Till särskilda befogenheter hör till exempel kroppsvisitation, urinprov, kontroll av försändelser, vård i enskildhet och avskiljning. Med avskiljning menas att om en ungdom eller klient är våldsam eller påverkad av alkohol eller droger så kan personalen besluta att avskilja honom eller henne.

Här redovisas några av svaren på den öppna frågan om arbetsmiljö.

”Vi får in stor andel psykiskt sjuka barn och vi har ingen barnpsykologiutbildning och inga lokaler som passar in till den målgruppen”.

”Dubbeldiagnoser. Fler som självmedicinerar sig med tyngre droger.”

”Våra klienter är så mycket sjukare, det kanske är de psykiska problemen som är det värsta nu och inte missbruksproblemen och vi har inte samma förutsättningar som till exempel psykiatrin att ta hand om det.”

”Flickorna har blivit mycket sämre, de har dubbeldiagnoser. De mår psykiskt dåligt, och det kommer in droger från internet som vi inte vet någonting om.”

”Klienterna har generellt sett blivit yngre och med tyngre missbruk. Det finns fler klienter med psykisk ohälsa.”

”Vi får fler yngre intagna med tyngre droger”.

”Det är dåligt med behandling för ungdomarna.”

”Unga med funktionsnedsättning och psykisk sjukdom vårdas ihop med missbrukare.”

”Det är för stora grupper och man blandar i grupperna, det finns mördare, missbrukare och ensamkommande flyktingbarn i samma grupp”.

”Flyktingbarnen vet inte ens varför de är här”.

”Kommunikationen med de ensamkommande flyktingbarnen fungerar inte. Språksvårigheter. Flyktingbarnen vet inte var dom har hamnat, ingen förklarar för dom att dom är omhändertagna.”

”Många ensamkommande flyktingbarn och vi har inte den kunskap som krävs för det. Finns ingen tolk.”

”Det är mycket droger på behandlingshemmet.”

”Det är nolltolerans mot droger med det följs inte.”

”Klienterna är påverkade av droger och mediciner som de fiffjar med.”

”Personalen blir väldigt tveksam på vad man får och inte får göra.”

”Vi får inte längre visitera dem rutinmässigt vid misstanke om droger.”

”Vår avdelning har börjat jobba på ett sådant sätt att det inte finns några regler. Ungdomarna får göra vad de vill. Det råder anarki på avdelningen.”

”Man tar bort regler och rutiner som styr vårt arbete, och ungdomarna får ta fler egna beslut, som de inte är kapabla att göra.”

”Vi har haft gemensamma regler att ungdomarna inte är ute efter 21.00 ensamma utan personal. Det har de tagit bort.”

”Reglerna runt droger och sånt, där har det blivit mycket svårare att bestämma.”

”Förr kändes det som att vi fick bestämma, men i dag känns det som om ungdomarna får det. De har tillgång till farliga tillhyggen. Tändare, saxar, knivar...”

”Vård och behandling har ändrats, det är mer fritidsgård än behandlingshem.”

”Vi har en total överbeläggning och har haft det i två års tid.”

”Mer vikarier ute på avdelningarna. Vilket gör det otryggare.”

”Vikarierna får inte rätt direktiv. Jag tror vikarierna är rädda.”

”De är jättedåliga på att ta hand om personal när det händer något. De som blivit misshandlade av klienter får ingen hjälp av ledningen, bara tack och hej.”

Om undersökningen

TNS-Sifo har på uppdrag av Seko intervjuat 343 av förbundets medlemmar inom Statens Institutionsstyrelse. 87 procent av de tillfrågade är behandlingsassistenter. Övriga jobbar i kök, som lärare eller med administrativa uppgifter. Intervjuerna skedde via telefon 14 september - 6 oktober 2015. Totalt har Seko omkring 700 medlemmar inom Statens Institutionsstyrelse.

SiS egna uppgifter bekräftar den allvarliga bilden

Enligt SiS egen statistik har våldet på institutionerna ökat markant under de senaste åren. Nedan visas en jämförelse över anmälda incidenter de senaste tre åren. Det som avses är våld riktat mot personal. Anmärkningsvärt är att antalet anmälda incidenter ökar stadigt medan antalet polisanmälningar av institutionerna går brant neråt. SiS väljer alltså att i allt mindre utsträckning polisanmäla det våld som personalen utsätts för.

	2013	2014	2015 (t.o.m. 13 nov)
Våld utan tillhygge	439	537	643
Våld med tillhygge	94	121	123
Polisanmälningar av institutionen	91	53	33

Exempel på allvarliga händelser under 2015

Enligt SiS rutiner ska hot-och våldssituationer eller tillbud alltid rapporteras i incidentrapporteringssystemet. Här redovisas några av de situationer som rapporteras hittills i år. Värt att ha i åtanke när man läser listan är att långt i från alla situationer rapporteras.

15-01-08 kl. 12.15, ungdomshem i norra Sverige. Slagsmål mellan ungdomar bryter ut. Personal som går emellan får ta emot slag, sparkar och blir klöst i ansiktet och mot ögonen.

15-01-08 kl. 13.30, ungdomshem i norra Sverige. Ungdom attackerar personal med riktade slag och sparkar samt klösningar mot hals. Personalen är till slut tvungen att ta tag i ungdom och lägga ner hen på golvet för att komma åt att larma in ytterligare personal.

15-01-08 kl. 14.20, ungdomshem i norra Sverige. Ungdom attackerar personal genom att kasta stolar och andra lösa inventarier. Personal kan inte lugna ungdomen genom samtal.

15-01-19 kl. 23.50, ungdomshem i norra Sverige. En ungdom upptäcks medvetlös på toaletten med ett bredare skosnöre hårt knutet kring halsen. Snöret avlägsnades, ambulans tillkallades, ungdomen fördes till sjukhus för observation.

15-01-31 kl.11.45, LVM-hem i södra Sverige. Klient går till medklients rum och blir där allvarligt misshandlad av minst sex medklienter. Ambulans tillkallas, klienten förs till sjukhus.

15-02-08 kl. 21.00, ungdomshem i södra Sverige. När personalen kommer till en elevs rum för att fråga om eleven vill ha kvällsmat står han på en pall med en snara om halsen fäst i rummets taklampa. Personalen rusar fram till eleven och lyfter upp honom och lyckas knyta upp snaran om halsen.

15-02-18 kl. 18.40, ungdomshem i södra Sverige. En ungdom blir utsatt för våld av tre andra ungdomar. Ambulans tillkallas och polis medföljer.

15-03-19 kl. 19.00, ungdomshemmet i södra Sverige. Flicka knyter ett badrocksskärp runt halsen och försöker hänga sig i hylla på sitt rum. Personal tar sig in i flickans rum och lyfter ner henne.

15-03-20, LVM-hem i södra Sverige. Upprorisk stämning på intagningsavdelningen. Två klien-

ter börjar slå sönder glasrutor på avdelningen, beväpnar sig med stenar och riktar dödshot mot personalen. Personalen lämnar avdelningen för att skydda sig själva. Polis tillkallas. Stor del av avdelningen sönderslagen.

15-03-24, kl. 19.00, ungdomshem i norra Sverige. Utåtagerande ungdom försöker skada sig själv. Beslut om avskiljning tas. Ungdomen riktar slag och sparkar mot personalen, som för att hindra ungdomen från att skada sig själv måste hålla fast ungdomen.

15-03-28, ungdomshem i norra Sverige. Ungdom hotar personal med vassa föremål och situationen eskalerar till en avskiljning. Ungdomen försöker strypa sig själv med ett klädesplagg som denne har på sig. Personal blir träffad av slag och sparkar.

15-03-29 kl. 17.20, LVM-hem i södra Sverige. Klient hänger sig på toaletten på sitt rum. Ambulans, polis och läkare anländer. Klienten dödförklarar.

15-04-06, ungdomshem i södra Sverige. En brand startar i avdelningens TV-rum. Samtliga ungdomar evakueras från avdelningen. Under tiden ungdomarna evakueras avviker två av pojkarna från institutionen.

15-04-10, ungdomshem i södra Sverige. Ungdom försöker att slå sig ut genom en fönsterruta med en golvlampa. Ungdomen attackerar personal som försöker ingripa. Ungdomen får uppbackning av andra ungdomar. Tre ungdomar som agerar hotfullt mot personal låses in på avdelningen. Där går de in i en elevkorridor och tar till tillhyggen. I väntan på polisinsats låses ungdomarna in i korridoren. När personalen trots hot inte öppnar dörren tänder ungdomarna eld på avdelningen. Polis och räddningstjänst räddningstjänst anländer.

15-04-12, LVM-hem i norra Sverige. Behandlingsassistent kommer in till en klients rum och ser att klienten sitter framåtböjd och att blod rinner från hans hals. Klienten berättar att han skurit sig med en glödlampa och lämnar över resterna till behandlingsassistenten. Personal tillkallar ambulans och lägger tryckförband på skadorna.

15-05-04, LVM-hem i norra Sverige. Tre klienter som återkommit efter avvikning vistas tillsammans på intagningsavdelningen eftersom de är påverkade av alkohol och/eller droger. De är mycket aggressiva och hotfulla, slår sönder bord, kastar mat, bankar på fönster och väggar och betar sig hotfullt gentemot personalen. Klienterna slår sönder möbler och förser sig med ben från det sönderslagna bordet. Under tiden för skadegörelsen så skriker de hot riktade mot personalen. Polis tillkallas.

15-05-24 kl. 18.00, LVM-hem i norra Sverige. Personalen upplever att stämningen på rastgården är mycket obehaglig. Då klienterna går in på avdelningen går fyra av dem in i köket och börjar vandalisera. Personal som rusar dit attackerar, en med slag i ansiktet och en annan med spark på benet. Polis tillkallas. Sex klienter grips för grov skadegörelse och våld mot tjänsteman. Stora delar av avdelningen demolerad.

15-05-31 kl. 14.00, LVM-hem i södra Sverige. Personal hittar en klient hängandes med snara av elsladd om halsen. Personal har någon minut tidigare pratat med klienten och sedan gått för att hämta hennes medicin. Personalen lyfter ner henne och larmar kollegor. Personalen kan med gemensamma krafter lossa snaran från klientens hals. Ambulans tillkallas.

15-07-17, ungdomshem i norra Sverige. Elev lindat tygband runt halsen i syfte att strypa sig själv på sitt bostadsrum. Personal observerar eleven när han går till sitt rum och följer efter inom ett par minuter. Personalen lyckas med viss möda skära loss tygbanden men eleven är blå i ansiktet och på väg att mista medvetandet. Polis kör eleven till Bup för bedömning. Eleven har tidigare utfört sucidhandlingar och vårdats på sjukhus.

15-07-20 kl. 14.15, LVM-hem i norra Sverige. Vid genomgång av post fattar personalen misstanke om droger i ett brev och lämnar inte ut det till klienten. Klienten hoppar då på personalen och slår ett flertal slag innan annan personal hinner hjälpa till. När klienten ska föras till avskiljningen får flera personal skador då klienten river, spottas och slåss. I detta tumult börjar andra klienter på avdelningen slå sönder möbler och hota personal. Till sist tillkallas polisen för att kunna lösa situationen. Tre klienter förs till avskiljningar och ett flertal personal får uppsöka sjukvården.

15-07-20 kl. 16.45, LVM-hem i södra Sverige. Klient som har ständig tillsyn springer in på sitt boenderum och låser in sig på toaletten. Personal knackar på dörren, utan svar, ytterligare en personal kommer till platsen och låser upp dörren. Inne i duschkabinen sitter klienten på golvet och stryper sig själv med ett av sina klädesplagg. Personal skär loss kläderna. Klienten är röd i ansiktet men andas, efter ett tag kvicknar hon till och börjar då gråta. Klienten drar ut ett snöre från sina mjukisbyxor som hon drar runt sin hals. Ytterligare personal tillkallas till platsen och snöret klipps av. Beslut om att ringa 112 tas och klienten fortsätter med att sträva efter att hitta föremål att strypa/hänga sig med. När polisen kommer, väljer klienten att utdela ett slag i ansiktet på en av poliserna. Polisen omhändertar klienten och för henne till psykiatriska akutmottagningen, där läkare skriver ett vårdintyg.

15-07-27 kl. 14.15, LVM-hem i norra Sverige. Fyra klienter börjar hota personal. De har tillhygen, bland annat en plastkniv som är inlindad och tejpad, ett sopskaft och en insulinpenna med kanyl. Personalen backar ut från avdelningen efter hot, sparkar och försök till hugg. Polis tillkallas. Efter förför av personalen placeras fyra klienter i avskiljningar.

15-08-25 kl. 20.00, LVM-hem i norra Sverige. Klient som vårdas enskilt motar ut personalen och skär sig allvarligt i armen. Orsaken uppges vara att han är missnöjd med att inte få den medicin han önskade och att han var frustrerad över att hans planering inte framskred som han önskade. Han barikerade sig på rummet och polis fick tillkallas för att föra honom till sjukhus.

15-09-19, LVM-hem i södra Sverige. Två klienter sätter en papperskorg i brand på en låst avdelning, troligtvis med hjälp av en brinnande cigarett.

15-09-22 kl. 19.00, LVM-hem i södra Sverige. Klient påträffas av personal liggande på sitt rum med en tv-kabel lindad runt halsen. Kabeln är fäst i ventilationsluckans handtag. Klienten vid medvetande, frigörs från snaran. Upplevs som förtvivlad, gråter och uttalar "vill inte leva". Förtvivlad över att hon inte klarar av att hålla sig från drogerna, inte ens på § 27 - placeringen. Klienten får därefter vistas i dagrum med personal. Går in på toaletten och låser om sig, försöker hänga sig med gardin som hon fått med sig. Personal öppnar dörren och finner henne liggande på golvet vid medvetande. Beslut om transport till psyk akut i Lund för bedömning.

15-09-27, LVM-hem i norra Sverige. En klient återkommer efter sjukhusbesök vid 23.30-tiden. Efter en stund upptäcker personalen att han och en medklient uppträder berusat. Då man försöker prata med dem blir de agiterade och går in i köket och beväpnar sig med bordsknivar och

hotar personalen. Personalen försöker inledningsvis att hejda dem men tvingas backa ut från avdelningen. Polis tillkallas.

15-09-29 kl. 11.00, LVM-hem i södra Sverige. En påverkad klient har varit avskiljd under natten. På morgonen prövas att avbryta avskiljningen. Under ett samtal med sjuksköterskan får klienten ett vredesutbrott och börjar kasta saker mot personal. Personal skyndar fram för att hålla fast klienten som också rör sig mot personal. Då klienten gör kraftigt motstånd tvingas man att lägga ner honom på golvet. I samband med det blir en personal träffad av en kraftig spark i huvudet. Klienten riktar flera mycket kraftiga hot mot en personal.

15-10-09 kl. 08.50, LVM-hem i norra Sverige. Klient blir avskiljd. Klienten är högljudd och sparkar på dörren i cellen samt slår och sparkar i väggarna. Personal uppmärksammar i samband med tillsynen kl. 09:45 att klienten satt sig i ena hörnet i cellen. Personalen kan bara se fötterna upp till knäna. I samband med detta springer en annan behandlingsassistent efter avdelningsföreståndaren vid intagningsavdelningen som beslutar att omedelbart öppna celldörren. Till sin hjälp har han även en behandlingsassistent från angränsande avdelning. Då personalen kommer in i cellen har klienten dragit ett snöret från sina träningsoverallbyxor flera varv runt sin hals. Han har även byxorna på huvudet. Vid detta tillfället har personal hämtat s-cuten som används direkt för att skära loss snöret från hans hals efter det att byxorna avlägsnats från hans huvud. Sjuksköterskan tillkallas och kommer direkt efter att klienten skurits loss. Bedömningen görs att klienten ska åka in till psykakuten i Uppsala.

15-10-14, LVM-hem i norra Sverige. Klient angriper personal så att personalen får uppsöka sjukhus (sys i bakhuvudet). Andra i personalgruppen utsätts sparkar, spott med mera.

15-10-15, LVM-hem i norra Sverige. Klient angriper personal "skallar", biter, sparkar med mera. Hotar personal med porslin/glasskärvor.

15-10-21, LVM-hemmet södra Sverige. Personal står med ryggen mot klient på väg in på intagningsavdelningens kontor för personalbyte. Klienten brusar hastigt upp och dunkar med all kraft händerna i ryggen på personalen som trillar in i dörrkarmen och omkull på golvet. Personalen tappar andan men kommer så småningom upp.

15-11-12 kl. 18.15, LVM-hem i norra Sverige. Klienter på en av avdelningarna börjar ställa bord/stolar etcetera för dörrarna på avdelningen. Personal beslutar att inte forcera dörren/dörrarna för att gå in på avdelningen då klienterna är hotfulla och risken för våld är överhängande. Polis underrättas omgående då personalen anser att händelsen kommer att eskalera. Efter ytterligare en stund börjar klienterna slå sönder inredningen och situationen blir ännu värre. Efter cirka 45 minuter kommer polisen ut och tar ut samtliga klienter och belägger dem med handfängsel. Totalt var det åtta klienter som inledningsvis var aktiva. Fyra var så pass våldsamma och hotfulla så att de placerades i avskiljningscell. En placerades i vård i enskildhet. Polisen lämnar institutionen cirka 21:15. Ingen personal kom till skada under händelsen.

15-11-12 kl. 12.00, ungdomshem. I samband med oroligheter på avdelningen blir en behandlingsassistent överfallen och stucken med en rosqvist i halsen. Kvisten bryts vid attacken av, men ungdomen följer upp med ytterligare ett utfall och blodvite uppstår. Personalen hanterar efterföljande oro och utagerande genom att fysiskt värja sig och ta kontroll över situationen.

Sekos krav

Problemen inom Statens Institutionsstyrelse är enorma. De anställda mår mycket dåligt samtidigt som ungdomarna och klienterna inte får den vård de behöver. Seko har fyra krav för hur situationen ska vändas:

1. Ökade resurser

Akut platsbrist, underbemanning och stora brister i vården. Det är verkligheten inom SiS i dag. Seko kräver att regering och riksdag tilldelar myndigheten ökade resurser.

2. Stoppa ensamarbetet

Ett tyngre klientel och allt mer hot och våld gör att arbetsmiljön inom SiS är katastrofal. Ensamarbete i farliga situationer är vardag för många anställda. För detta kräver Seko ett stopp.

3. Tydliga regler

Ett av de största problemen inom SiS i dag är tolkningen av de så kallade särskilda befogenheterna. I dag finns det nästan lika många tolkningar av de särskilda befogenheterna som det finns chefer. Det betyder att regler för exempelvis kroppsvisitering, urinprov och avskiljning kan se helt olika ut på olika institutioner. Seko kräver att personalen får tillämpa de särskilda befogenheterna utifrån gällande lagstiftning.

4. Polisanmäl hot och våld

Antalet anmälda hot- och våldsincidenter i SiS register har ökat stadigt de senaste åren. Men en allt mindre del av incidenterna polisanmäls. Seko kräver att allt hot och våld mot personalen som utförs av en straffmyndig person ska polisanmälas.